

УДК 82.02.001.76 [Джозеф Конрад]

ЛІЛІЯ ОВДІЙЧУК, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри української мови та літератури, Приватний вищий навчальний заклад "Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука", Україна
ORCID ID 0000-0002-0268-5969
lilia_regi@ukr.net

ТВОРЧИСТЬ ДЖОЗЕФА КОНРАДА В КОНТЕКСТІ ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТИ: ІННОВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ

LILIA OVDIICHUK, PhD in pedagogy associated professor of Ukrainian Language and Literature Department of International University of Economics and Humanities named after Academician Stepan Demianchuk, Ukraine

CREATIVITY OF JOSEPH CONRAD IN THE CONTEXT OF LITERARY EDUCATION: INNOVATIVE ASPECT

У статті розкрито краєзнавчий аспект досліджень життя і творчості Джозефа Конрада, проаналізовано питання вивчення цієї теми в закладах освіти України різних рівнів та репрезентовано авторські напрацювання. Дослідниця представила розроблені інноваційні методики опрацювання біографії митця через авторський мультимедійний проєкт "Письменник як особистість"; продемонструвала застосування стратегій критичного мислення, зокрема, "товстих і тонких" запитань у процесі аналізу твору "Серце п'їтьми"; розкрила особливості створення графічних систематизаторів під час характеристики персонажів, образів-символів повісті.

Ключові слова: письменник як особистість, інновації, стратегії критичного мислення, "товсті і тонкі" запитання, графічні систематизатори, повість "Серце п'їтьми".

Summary. The article reveals the regional ethnography aspect of research concerning the life and works of Joseph Conrad, analyzes the issue of studying this topic in educational institutions of Ukraine at various levels, and presents the author's work. The researcher presented the developed innovative

methods of processing the writer's biography through the author's multimedia project "Writer as a Personality", demonstrated the using critical thinking strategies, in particular, "thick and thin" questions in the process of analyzing the work "Heart of Darkness", revealed the features of creating graphic systematizers during the disclosure of characters, images-symbols of the story.

Key words: the writer as a personality, innovations, critical thinking strategies, "thick and thin" questions, graphic systematizers, the novel "Heart of Darkness".

Мета: проаналізувати питання вивчення життя і творчості Джозефа Конрада в закладах освіти України різних рівнів; окреслити методичні аспекти використання інновацій у межах опрацювання означеної теми.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Біографія і творчість письменника Джозефа Конрада, поляка, котрий народився поблизу Бердичева і став класиком британської літератури, є об'єктом наукових досліджень, а також предметом вивчення у закладах освіти України. Інтерес до творчої особистості англійського письменника зумовлений ще і краєзнавчим аспектом. Адже місця народження, про-

живання, тимчасових приїздів і перебування в Україні охоплюють географічно кілька областей: Вінницьку, Житомирську, Львівську, Одеську, і населених пунктів: с. Терехове, м. Бердичів, м. Львів, м. Одеса, м. Новофастів тощо. Мариністичні романи Джозефа Конрада-неоромантика ввійшли в золотий фонд світової літератури завдяки трьом складникам: новизні розповідної техніки, глибині психологізму у створенні образів, яскраво вираженому поліетнічному аспекту. Таким чином, письменник розширив жанрові межі "морського" роману. Проте, незважаючи на значимість і художню цінність творчості митця, значного і масового поширення серед українських читачів вона не набула. Причина такого стану насамперед у тому, що тему "Життя і творчість Джозефа Конрада" до недавнього часу не було введено до програми із зарубіжної літератури в закладах загальної середньої освіти, у той час як саме освітні заклади є найбільш ефективними популяризаторами літературних імен. У ЗВО ця тема або не внесена до робочих навчальних програм з курсу "Історія зарубіжної літератури", або вивчається оглядово. Отже, "Життя і творчість Джозефа Конрада" як монографічна тема потребує ґрунтовних методичних розробок.

Аналіз досліджень і публікацій.

Життям і творчістю письменника в контексті вивчення у закладах освіти цікавилися українські методисти, викладачі, учителі з того часу, як один з краєзнавців Бердичівщини Микола Шепелюк відкрив це ім'я і привернув увагу українського читача до біографії і творчості Джозефа Конрада через краєзнавчий аспект (*Шепелюк, 1990*). Його справу продовжили М. Бедь, П. Скавронський (*Бедь, Скавронський, 2005*). Значно активізувалися конрадознавчі дослідження в Україні у 2017 р., коли в м. Бердичів відбулася Міжнародна наукова конференція до 160-річчя письменника, яка збирала науковців та вчителів-практиків з усіх куточків України. Дослідження охопили різні напрями: методологічні основи (Т. Бабійчук, С. Гальчак, О. Ісаєва, Ж. Клименко, О. Куцевол, Л. Овдійчук, Г. Токмань), актуальні питання конрадознавства в літературознавчих вимірах (О. Бондарчук, М. Данилюк, Є. Васильєв, Д. Капелюх, Л. Козубенко, О. Концевич, Р. Туровський, Ю. Смолкіна, С. Шумська та ін.), методичні пошуки вивчення творів Джозефа Конрада в навчальних закладах різних типів (Т. Бабійчук, С. Васюта, Г. Гич, О. Кучеренко-Гиллярська, Н. Любарець, О. Петрович, І. Тригуб). У матеріалах конференції методисти, викладачі, учителі-практики української і зарубіжної літератури представили різнобічні методи та прийоми аналізу творів митця: повісті "Фрейя семи островів" (Н. Любарець), оповідань "Лагуна", "Фальк", "Аванпост прогресу", "Завтра", "Чорний штурман" (Т. Бабійчук), роману "Серце п'їтьми" (О. Кунашенко) (*Джозеф Конрад: час, простір, пам'ять, 2017*). Учителі-словесники визнали найбільш ефективними інтерактивні методи роботи: проектна діяльність у групах і представлення проектів у формі мультимедійних презентацій, буклетів, карт пам'яті тощо. Сьогодні на методичному порталі "Всеосвіта" розміщено спроби вчителів зарубіжної літератури з опрацювання біографії письменника і його твору "Серце п'їтьми" у 9 класі (О. Лихо-

вид, Т. Соловйова, С. Ушакова, О. Фарімець). Автори розробок представили схематичні плани-конспекти уроків вивчення повісті. О. Лиховид, зокрема, пропонує інтерактивні завдання: створення асоціативного грона "Серце п'їтьми", паспорту роману.

Є авторські статті, у яких репрезентовано життєпис Джозефа Конрада через проєкт "Письменник як особистість в контексті доби" (*Овдійчук, 2017, Овдійчук, 2017, Овдійчук, 2018*), інтермедіальні студії над екранізованим твором митця (*Овдійчук, 2023*).

Перелік джерел доводить, що творчість Джозефа Конрада популяризувалася, вивчалася і продовжує вивчатися в закладах середньої, передвищої та вищої освіти завдяки обізнаним і небайдужим учителям, викладачам з їх власної ініціативи, оскільки цю монографічну тему представлено лише в окремих навчальних програмах.

Вибірковий аналіз робочих навчальних програм, які розміщені на сайтах закладів вищої освіти (Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника", Херсонський національний університет), виявив, що творчість митця вивчається у межах дисципліни "Література англійських країн". У підручниках для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня творчість британського класика або не представлена (*Давиденко, 2009; Давиденко, Стрельчук, 2009; Історія зарубіжної літератури XX ст.: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл., 2012; Зарубіжна література XVII–XX ст.: навчальний посібник, 2018*), або подана оглядово в контексті літератури модернізму (*Помазан, 2016, с. 118–122*).

Монографічна тема з вивчення життя і творчості Джозефа Конрада у закладах загальної середньої освіти з'явилася в оновленій у 2022 р. шкільній програмі "Зарубіжна література. 6-9 клас" (Зарубіжна література. 6-9 клас, 2022, с. 48), коли було замінено тексти російських

письменників на твори європейських митців. Треба зазначити, що в розділі "Нові обрії європейського роману" на вибір учителя запропоновано твори різних часових періодів і стильових напрямів, що порушує історико-хронологічний принцип побудови програми, частково відображає жанрово-тематичний. Насамперед, необхідно внести корективи до програми, оскільки тема введена до розділу "Романтизм", підрозділ "Нові обрії європейського роману". Однак творчість Джозефа Конрада належить до епохи модерну, і стиль письменника літературознавці визначають у цьому діапазоні (неоромантизм, імпресіонізм). У шкільній програмі, на жаль, це не відображено.

За навчальними програмами для закладів загальної середньої освіти "Зарубіжна література. 10–11 клас. Рівень стандарту" (Зарубіжна література. 10–11 клас. Рівень стандарту. Навчальна програма, с. 46) та "Зарубіжна література. 10–11 клас. Профільний рівень" (*Зарубіжна література. 10–11 клас. Профільний рівень Навчальна програма, 2022, с. 53*) автори пропонують для позакласного читання такі твори Джозефа Конрада: "Князь Роман", "Сестри", "Емі Фостер" (один за вибором). Ідеться про тексти, у яких постає Україна, описано враження про певні етапи життя поляка, англійського письменника на українській землі.

Виклад основного матеріалу дослідження. У межах статті окреслено основні аспекти вивчення у закладах освіти монографічної теми, яка складається з біографії, огляду творчості і текстуального вивчення програмового твору, із застосуванням інновацій. У 2024 р. у ПВНЗ "Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука" захищено магістерську роботу "Методика вивчення монографічної теми на уроках зарубіжної літератури (на прикладі життя і творчості Джозефа Конрада)" Ніколаєнка Р. О. під науковим керівництвом Л. Овдійчук. Робота буде розміщена в елек-

тронному репозитарії університету для ознайомлення та практичного використання на лекційних і практичних заняттях з дисциплін методичного циклу. Апробування цього дослідження з методики вивчення монографічної теми відбувалося під час вивчення предмета "Методика навчання зарубіжної літератури" здобувачами вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності "Мова і література англійська" на III курсі у 2023–2024 навчальному році. Студенти групи ІМ-021 представили цю тему на засіданні українсько-британського круглого столу (*Джозеф Конрад – мариніст, неоромантик, гуманіст, 2023*).

Під час вивчення біографії митця пропонуємо опрацювати мультимедійну презентацію "Джозеф Конрад як особистість в контексті доби" (*Овдійчук, Мультимедійна презентація, 2017*), використовуючи стратегії критичного мислення: "товсті і тонкі запитання", графічні систематизатори - узагальнювальну таблицю "Джозеф Конрад - моряк, письменник, аристократ". Акцент робимо на важливих чинниках, що вплинули на формування особистості майбутнього письменника: оточення, освіта, сфера діяльності, вдача і характер, світогляд. Важливо, щоб звучали "товсті" (проблемні) запитання: хто з найбільшого оточення зробив найбільший вплив на формування особистості Юзефа-Теодора в дитинстві; у чому це виявилось згодом; які здібності проявилися в дитинстві; які мови знав майбутній письменник; чому не вивчав російську мову; які обставини вплинули на вибір сфери діяльності; чому Юзеф Конрад Коженівський став англійським письменником; як відповів на звинувачення у зраді Польщі? Яке ваше ставлення до цього факту?

Такі питання спонукають до аналізу і синтезу певних фактів, обставин життя, подій, учинків Ю.-Т. Коженівського. Перегляд презентації, коментар, з'ясування проблемних запитань дозволять сформулювати в учнів особистісний погляд

на письменника, створити уявний образ.

Доречно пропонувати випереджальне завдання з теми "Джозеф Конрад і Україна", яке здобувачі освіти можуть представити у формі географічної мапи України, зокрема місць, де народився, жив, перебував як гість Ю.-Т. Коженівський. Загальний огляд творчості Джозефа Конрада доречно розглянути за гіперпосиланням (чи QR) на сайт УкрЛіБ (*Джозеф Конрад, 2018*), де представлено перекладені українською мовою найбільш значимі твори письменника. Пропонувану інформацію учні фіксують у робочих зошитах за принципом: що цікаво. Проте варто наголосити, щоб вони записали назви творів, які пов'язані з Україною, та "Серце п'ятми", (1900), "Лорд Джим" (1900), "Ностромо" (1904), збірку оповідань "Поміж сушею та морем" (1912), "Припливи та відпливи" (1915) і назви екранізацій. Для підсумку уроку можна скористатися інтерактивним методом "Мікрофон", який надає можливість кожному учневі висловити думку про особистість митця. Домашнє завдання формулюємо так, щоб зацікавити учнів його змістом і формою: "Написати СМС друзі/подрузі, котрі не були на уроці, що треба знати про Джозефа Конрада".

Наступним етапом опрацювання монографічної теми на уроках зарубіжної літератури є текстуальне вивчення повісті "Серце п'ятми". Отже, робота з художнім твором відбувається за етапами: підготовка до сприйняття, читання твору, підготовка до аналізу, аналіз твору, підсумок, творчі роботи. Етапи вивчення повісті "Серце п'ятми" розподілено таким чином: на першому уроці під час вивчення біографії Джозефа Конрада відбувається підготовка до сприйняття твору і домашнє читання; на другому, третьому, четвертому – підготовка до аналізу й аналіз твору; на п'ятому – підсумковий етап вивчення: урок-конкурс на кращого знавця життя і творчості Джозефа Конрада. Обираємо цілісний шлях для аналізу. Умовно поділяємо роман на чоти-

ри частини: 1) на яхті "Неллі" у колишнього моряка Чарльза Марлоу; 2) розповідь Марлоу про те, як він потрапив на прісноводне судно; 3) подорож Марлоу на пароплаві до Конго; 4) повернення до Британії.

До кожної частини підготовлено низку запитань, які допоможуть розкрити сюжет, фабулу, образи, тему, ідею твору. Паралельно учні можуть створити "асоціативне гноно" "Марлоу" та "Курц".

Приклади запитань і завдань.

Запитання до першої частини:

Як описано Марлоу на початку твору? Чому він нагадує слухачам божка, Будду?

Що поєднувало людей, котрі зібралися на яхті "Неллі"?

Прокоментуйте фразу оповідача: "Він єдиний серед нас усе ще чув "поклик моря".

Про яку країну і яке місто йдеться? "І тут теж був колись один з похмурих куточків землі".

Як оповідач характеризує римлян, що завойовували цю землю (загарбники, грабіжники)?

Поясніть, про яку ідею говорить капітан?

Для чого вводить цей історичний факт автор?

Кого і чому називає "бідакою"?

Запитання до бесіди до другої частини:

Що спонукало Марлоу, "морського капітана", стати на один рейс "прісноводним моряком"?

Чому він відчув себе "самозванцем"?

Як почувався Марлоу, перебуваючи пасажиром на французькому судні?

Які Марлоу робить спостереження по дорозі щодо вояків, торговців, охоронців, митників та ін., котрих висаджують на березі в різних місцях?

Як Марлоу реагує на чорношкірих, котрих бачить по дорозі? Як це його характеризує?

Таким чином відбувається аналіз третьої і четвертої частин. Узагальнювальні запитання:

Які ознаки мариністичного роману?

Чи можна назвати твір пригодницьким?

Чому саме таку форму оповіді від першої особи обрав Джозеф Конрад? Як така форма розповіді допомагає у викладі не тільки подій, а й людських почуттів?

Які проблеми порушив письменник у своєму творі?

Яку ідею утверджує своїм художнім текстом митець?

Створені "асоціативні грона": "Марлоу": власник яхти і її гостинний господар, директор акціонерної компанії, оповідач, схожий на Будду, справжній моряк, інтелектуал, начитаний, освічений, зосереджений, працелюбний, ненавидить брехню, чесний, людяний, вірний слову, філософ, гуманний); "Курц": виняткова людина і надзвичайно цінний працівник для компанії, це якесь диво; посланець милосердя, науки, прогресу і ще бозна-чого; "абсолютний геній", великий розум, чуйне серце, відданий єдиній меті, перспективний, янгол або чорт; обдарована істота, надзвичайно красномовний, незвичайний – "З ним не розмовляють, його слухають", "забував про себе серед цих людей", божевільний, "нутро цього чоловіка було порожнисте", відсутність стриманості в задоволенні своїх забаганок, "жорстока примара", "Курц був непересічною людиною".

Обов'язково треба звернути увагу учнів, чому такі різні характеристики Курца. Від чого це залежить? Чи від кого? Отже, різні люди його сприймали по-різному: для одних він був найкращим агентом – постачальником слонівки, бо ці люди були заздрісними "торгашами", яких цікавили лише гроші і зиск, для інших – божком, бо міг підкорити собі людей і мати ними необмежену владу; незвичайним, неординарним, так говорили про нього ті, хто знав його погляди, думки, ідеї, мотиви. Проте вирок перед смертю він виніс собі сам: його ідеї і задуми втілювалися жорстокими нелюдськими методами, його необмежена влада над людьми, його велич – це облуда, бо насправді він нічого не приніс у цей край, тільки відбирав і нищив. Він ненавидів тубільців: остання фраза із його "Звіту": "Знищ-

те їх усіх!"

Четвертий урок присвячено розкриттю програмової теми "Образ Африки в романі. Протиставлення цивілізації й природи у творі. Сенса назви твору", який побудований таким чином, а саме: після перевірки домашнього завдання: зачитування листів і запитань до автора, учням запропоновано проблемне запитання "У чому сенс назви твору?" Вирішення проблеми пропонуємо покроково за допомогою групової роботи. Необхідно поділити клас на групи і дати завдання виписати цитати, у яких зображена природа Конго, тубільці та п'ятьма. На уроці даємо можливість прочитати цитати представникам груп і прокоментувати. На основі аналізу, міркувань, можна створити графічний систематизатор "П'ятьма як багатозначний образ". П'ятьма – це земля, люди, природа, багатства, а її завойовники – "ті, хто намірився порівнятися силою з п'ятьмою". Опрацювавши кожну зі складових п'ятьми, можна зробити висновок, що п'ятьма – це незвідані землі і люди, котрі їх населяли, жили своїм життям, у гармонії з природою, далекі від благ цивілізації і жорстокості та жадібності представників цієї цивілізації, тобто білих людей. Серцем п'ятьми автор називає куточок землі на річці Конго, де йому ще з дитинства хотілося побувати, і він втілює мрію в життя. Знання і враження, які він набув, згодом лягли в основу книги.

Ще один інноваційний підхід пропонуємо застосувати на підсумковому уроці, який варто провести у формі конкурсу. Для реалізації мети і завдань уроку необхідно поділити клас на команди, які готуються за відповідним алгоритмом: підбір назви, девізу, підготовка і виконання конкурсних завдань.

Пропонуємо такі конкурси: географічний (командам запропоновано чотири географічні назви, а вони повинні були дати відповідь, яким чином це стосується життя і творчості Джозефа Конрада). Наприклад: Терехове, Конго, Новофастів, Париж; бліц-запитання (по десять запитань про життя і творчість Джо-

зефа Конрада); запитання суперникам (капітан команди обмінюється із суперниками картками з проблемним запитанням за романом "Серце п'ятьми" (заздалегідь продумане й узгоджене з учителем); інсценізація уривка з роману "Серце п'ятьми" (команди представляють свої інсценізації); пізнай героя (на слайдах цитати з роману з описом персонажів. Учасники називають прізвище, ім'я чи статус героя).

Отже, поєднання класичних та новітніх методів і форм роботи під час опрацювання життя і творчості Джозефа Конрада у 9 класі сприятиме результативності та ефективності вивчення цієї монографічної теми.

Авторка статті розробила методичні рекомендації "Методика вивчення життя і творчості Джозефа Конрада у 9 класі". Ці роботи слугують здобувачам вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності "Мова і література (англійська)" у ПВНЗ "Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука" методичним орієнтиром на лекційних і практичних заняттях з курсу "Методика навчання зарубіжної літератури" під час вивчення таких тем: "Монографічні теми на уроках літератури", "Етапи вивчення художнього (епічного) твору", "Шляхи аналізу епічного твору". Оскільки навчання відбувається в умовах змішаного навчання, що створює певні труднощі, проте і сприяє "розширенню джерел здобуття знань студентами, підвищенню результатів і якості навчання, зниженню навантаження на викладачів, а також створенню здорової навчальної атмосфери в аудиторії" (Криштанович М., Криштанович С., 2023). Викладач і студенти скористалися ІКТ, електронною бібліотекою під час опрацювання тексту, платформою MOODLE для вивчення означених тем за допомогою мультимедійних лекцій на сайті дистанційного навчання університету.

Вивчення життя і творчості британського класика відбувалося і під час проведення позааудиторних за-

ходів. У 2023 р. у рамках співпраці з британським університетом Бат-Спа на історико-філологічному факультеті відбувся круглий стіл "Джозеф Конрад - мариніст, неоромантик, гуманіст" онлайн (*Джозеф Конрад – мариніст, неоромантик, гуманіст, 2023*). Під час заходу було представлено літературно-психологічний портрет Джозефа Конрада, його творчість в інтерпретації науковців та студентів з літературознавчого й методичного погляду, компаративний аналіз творів та кіноверсій. У процесі підготовки до круглого столу авторкою статті та студентами 3–4 курсів проведено інтермедіальні студії: проаналізовано повість "Серце п'їтьми" та кінофільм "Апокаліпсис сьогодні" Ф. Копполи. За орієнтир слугувала наукова праця авторки (*Овдійчук, 2023*). Таким чином, було поєднано навчальну та наукову діяльність, що спонукало здобувачів освіти звернутися до творчості видатного митця, перечитати тексти, ознайомитися і з кінотвором на рівні його мистецького осмислення та зіставлення з першоджерелом – літературним текстом.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Нині важливо популяризувати твори письменника, які є актуальними своєю гуманною спрямованістю: антивоєнним пафосом, заклик до збереження природних багатств, унікальних місць на землі, любов'ю і повагою до людей різних рас, віросповідань, етносів. Тим паче, це необхідно в часи російсько-української війни, яка є екзистенційною не тільки для українців, а й усієї світової спільноти. Дилема - стати на бік Абсолютного зла – Російської імперії чи підтримати Україну, яка бореться за свободу і незалежність, захищає загальнолюдські цінності, весь європейський континент, – поділила світ. Більшість країн та людей на боці добра і світла, адже розуміють наслідки війни і гуманітарної кризи, спричиненої нею у світовому глобальному масштабі.

Отже, необхідно вивчати життя і творчість Джозефа Конрада в закладах освіти різних рівнів: загальної,

передвищої, вищої, оскільки це багатить читацький і духовний досвід здобувачів, розширить коло краєзнавчих досліджень, а також зближить наш освітянський простір з європейським. Окрім того, інноваційний підхід сприятиме формуванню ключових і предметних компетентностей молодого покоління, його саморозвитку, творчості, розумінню того, що ідеї гуманізму, добра, справедливості, які були порушені у творах Джозефа Конрада, – це загальносвітовий набуток, це цінності, які не минають з плином часу, а є точкою опертя для сучасних людей, для суспільства, загалом землян, відповідальних за свою планету.

Перспективними для наступних досліджень вважаємо твори письменника, які тематично пов'язані з Україною.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Бедь, М. М., Скавронський, П. С. (2005). Конрадівські експозиції музею історії с. Терехове. Велика Волинь: Музейна справа на Житомирщині. Т. 33. Житомир. С. 39–46.

Давиденко, Г. Й. (2009). Історія зарубіжної літератури XIX - початку XX століття. Київ: Центр учбової літератури, 400 с. URL <http://surl.li/mzqlt>

Давиденко, Г. Й., Стрельчук, Г. М., Гринчак, Н. І. (2009). Історія зарубіжної літератури XX століття. Київ: Центр учбової літератури, 488 с.

Джозеф Конрад - мариніст, неоромантик, гуманіст. (2023). Засідання українсько-британського круглого столу про життя та творчість Джозефа Конрада. URL <http://surl.li/rsvxl>

Джозеф Конрад. Твори в бібліотеці. УкрЛіб. Зарубіжна література. URL <https://www.ukrlib.com.ua/bio-zl/printit.php?tid=8046>

Джозеф Конрад: час, простір, пам'ять. (2017). Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 160-річчю з дня народження письменника. Житомир: Вид.: О. О. Євенок. 332 с.

Історія зарубіжної літератури XX ст. (2012). (За ред. В. І. Кузьменка). Київ: Академія, 431 с.

Зарубіжна література. 6-9 класи.

(2022). Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. URL <http://surl.li/cubbr>

Зарубіжна література XVII–XX ст. (2018). Київ: Талком. 366 с.

Зарубіжна література. 10–11 клас. Рівень стандарту. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. URL <http://surl.li/dgkne>

Зарубіжна література. 10–11 клас. Профільний рівень. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. URL <http://surl.li/dmiyy>

Криштанович, С., Криштанович, М. (2023). Застосування технологій змішаного навчання у закладі вищої освіти. *Освітні обрії*, 53, 2, 40–44. <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/obrii/article/view/7580>

Овдійчук, Л. М. Джозеф Конрад як особистість. URL <http://surl.li/eagdn>

Овдійчук, Л. М. (2017). Джозеф Конрад як особистість: літературно-психологічний портрет. Джозеф Конрад: час, простір, пам'ять. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 160-річчю з дня народження письменника (Бердичів, 28–29 верес. 2017 р.). Житомир: Вид. О. О. Євенок. С. 49–55.

Овдійчук, Л. М. (2018). Письменник як особистість: вивчення життєпису на основі першоджерел (на матеріалі біографії Джозефа Конрада). *Modern scientific research Proceedings of XVII International scientific conference, Morrisville 23*, 138–142.

Овдійчук, Л. (2023). Повість "Серце п'їтьми" Джозефа Конрада і кінофільм Ф. Копполи "Апокаліпсис сьогодні": інтермедіальна студія. *Norwegian Journal of development of the International Science*, 119/2023. URL <https://doi.org/10.5281/zenodo.10055038>

Помазан, І. О. (2016). Історія зарубіжної літератури XX століття. Харків: Вид-во НУА. С. 118-122.

Шепелюк, М. Ю. (1990). На батьківщині Джозефа Конрада. Житомир: Облполіграфвидав.

REFERENCES

Bed, M. M., Skavronskyi, P. S.

(2005). Konradivski ekspozytsii muzeiu istorii s. Terekhove. Velyka Volyn: Muzeina sprava na Zhytomyrshchyni. Zhytomyr. T. 33. S. 39–46.

Davydenko, H. Y. (2009). Istoriia zarubizhnoi literatury XIX - pochatku XX stolittia: navch. posibnyk. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury. URL <http://surl.li/mzqlt>

Davydenko, H. Y., Strelchuk, H. M., Hrynychak, N. I. (2009). Istoriia zarubizhnoi literatury XX stolittia. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury. 488 s.

Dzhozef Konrad – marynist, neoromantyk, humanist. (2023). Zasadnna ukraincko-brytanskoho kruhloho stolu pro zhyttia ta tvorchist Dzhozefa Konrada. URL <http://surl.li/rsvxl>

Konrad, Dzhozef. Tvory v bibliotetsi. UkrLib. Zarubizhna literatura. URL <https://www.ukrlib.com.ua/bio-z1/printit.php?tid=8046>

Dzhozef Konrad: chas, prostir, pamiat. (2017). Materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, prysviachenoï 160-richchii z dnia narodzhennia pismennyka. Zhytomyr: Vyd. O. O. Yevenok. 332 s.

Istoriia zarubizhnoi literatury XX st. (2012). Kyiv: Akademiia. 431.

Zarubizhna literature. 6–9 klasy. (2022). Navchalna prohrama dla zakladiv zahalnoi serednoi osvity. URL <http://surl.li/cubbp>

Zarubizhna literatura XVII–XX st. (2018). Kyiv: Talkom. 366 s.

Zarubizhna literatura. 10–11 klas. (2023). Riven standartu. Navchalna prohrama dla zakladiv zahalnoi serednoi osvity. URL <http://surl.li/dgkne>

Zarubizhna literatura. 10–11 klas. (2023). Profilnyi riven. Navchalna prohrama dla zakladiv zahalnoi serednoi osvity. URL <http://surl.li/dmiyy>

Kryshtanovych, S., Kryshtanovych, M. (2023). Zastosuvannia tekhnolohii zmishanoho navchannia u zakladi vyshchoi osvity. *Osvitni obrii*, 53. 2, 40–44. URL <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/obrii/article/view/7580>

Ovdiichuk, L. M., Dzhozef Konrad yak osobystist. URL <http://surl.li/eagdn>

Ovdiichuk, L. M. (2017). Dzhozef Konrad yak osobystist: literaturno-psykholohichni portret. Dzhozef

Konrad: chas, prostir, pamiat. Materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, prysviachenoï 160-richchii z dnia narodzhennia pismennyka (*Berdychiv, 28–29 veres. 2017 r.*). Zhytomyr: Vyd. O. O. Yevenok. S. 49–55.

Ovdiichuk, L. M. (2018). Pismennyk yak osobystist: vyvchennia zhyttiepysu na osnovi pershodzherel (na materiali biohrafii Dzhozefa Konrada). *Modern scientific research Proceedings of XVII International scientific conference, Morrisville 23*, 138–142.

Ovdiichuk, L. (2023). Povist "Sertse pitmy" Dzhozefa Konrada i kinofilm F. Koppoly "Apokalipsys sohodni": intermedialna studii. *Norwegian Journal of development of the International Science*, 119/2023. URL <https://doi.org/10.5281/zenodo.10055038>

Pomazan, I. O. (2016). Istoriia zarubizhnoi literatury XX stolittia. Kharkiv: Vyd-vo NUA. S. 118–122.

Shepeliuk, M. Yu. (1990). Na batkivshchyni Dzhozefa Konrada. Zhytomyr: Oblpolihrafvydav.

Стаття надійшла 16.04.2024 р.

